

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 2 1 2 5 1 1 1 2

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡≡ Izpitna pola 2 ≡≡

Narodna zgodovina

Petek, 27. avgust 2021 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

*Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.
Barvna priloga ima 4 strani (17–20).*

© Državni izpitni center
Vse pravice pridržane.

Antična kulturna dediščina na tleh današnje Slovenije

1. Vera v posmrtno življenje in s tem povezani obredi so bili del življenja prazgodovinskih skupnosti.

V časopisu Slovenec so novembra 1935 zapisali: Po svetu so Vače zaslovele šele pred kakimi 50 leti, ko je po naključju prišlo na dan, da hranijo stari grobovi, raztreseni vsepovsod od Slivne do Svete gore, sila zanimive in dragocene starinske stvari.

(Vir: Kladnik, D., 2015: Slovenija v zgodbah, str. 23. Cankarjeva založba. Ljubljana)

- 1.1. Katero znamenito najdbo opisuje besedilo?
- 1.2. Pojasnite pomen te najdbe kot zgodovinskega vira.

(2 točki)

2. V navezovanju trgovskih stikov je za Rimljane postal pomemben tudi prostor današnje Slovenije. Pri reševanju si pomagajte s sliko 5 v barvni prilogi.

- 2.1. Katero kolonijo so ustanovili kot izhodišče za širjenje rimskega vpliva na ta prostor?
- 2.2. Na katero državno tvorbo so Rimljani naleteli pri širjenju v alpski prostor?
- 2.3. Pojasnite, kako so Rimljani zaščitili Apeninski polotok pred možnimi vpadi z današnjega slovenskega prostora.

(3 točke)

3. Rimljani so osvojena ozemlja na območju današnje Slovenije razdelili na tri upravne enote. Pri reševanju si pomagajte s sliko 5 v barvni prilogi.

Na katere tri upravne enote so Rimljani razdelili današnje slovensko ozemlje?

(1 točka)

4. Za lažji gospodarski in vojaški nadzor so Rimljani na današnjem slovenskem ozemlju ustanovljali mesta, ki so imela status kolonije ali municipija.

Povežite rimska mesta s statusom tako, da na črte pred mesta v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ Celeja	
_____ Emona	K kolonija
_____ Neviodunum	M municipij
_____ Petoviona	

(2 točki)

5. S prihodom Rimljanov na današnje slovensko ozemlje se je začel tudi gospodarski razvoj.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Razvoj vinogradništva na Slovenskem je povezan z obdobjem rimske vladavine.
- B Rimljani so uvedli dvoletno kolobarjenje in ralno poljedelstvo.
- C Vila rustika je pomembnejše gospodarsko središče na podeželju.
- D Rudarstvo v času Rimljanov ni imelo večjega pomena.
- E Veliko slovenskih muzejev ima lapidarije, kjer hranijo dosežke rimskega steklarstva.
- F Kamnolomi na Pohorju so bili podlaga za razvito kamnoseštvo.

(3 točke)

6. Stik staroselcev z rimskim prebivalstvom je povzročil romanizacijo.

6.1. Pojasnite vpliv romanizacije na načrtovanje mestnih naselbin.

6.2. Zakaj je bila romanizacija v mestih hitrejša kakor na podeželju?

(2 točki)

7. Na današnjem slovenskem ozemlju so Rimljani gradili cestno omrežje. Pri reševanju si pomagajte s sliko 5 v barvni prilogi.

7.1. Kdo so bili glavni graditelji cest v rimski državi?

7.2. V kateri smeri je potekala najpomembnejša rimska povezava čez slovensko ozemlje?

7.3. Razložite, kaj so bili miljniki.

Slika 1: Miljnik

(Vir: Zakladi tisočletij, str. 262. Modrijan. Ljubljana, 1999)

(3 točke)

8. V poznem obdobju rimskega cesarstva sta se na današnje slovensko ozemlje širili monoteistični religiji.

Vse je že kazalo, da bo zmagal Evgenij, a je Teodozijeva prošnja k bogu očitno zaleгла. Nepričakovano je zapihal orkanski veter in pripomogel k zmagi. Evgenijevi vojaki so se razbežali, a so jih nasprotniki dohiteli in pobili, prav tako Evgenija. V bitki pri Frigidu naj bi padlo 10.000 vojakov.

(Vir: Kladnik, D., 2015: Slovenija v zgodbah, str. 41. Cankarjeva založba. Ljubljana)

8.1. Kateri dve monoteistični religiji sta se širili na današnje slovensko zemlje?

8.2. Pojasnite daljnosežni pomen bitke pri Frigidu.

(2 točki)

9. Številni materialni ostanki pričajo o življenju Rimljanov na današnjem slovenskem ozemlju. Pri reševanju si pomagajte s slikama 2 in 3.

Slika 2: Kip Emonca

(Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Emonec_. Pridobljeno: 21. 10. 2019.)

Slika 3: Spektacijeva grobnica

(Vir: Zakladi tisočletij, str. 241. Modrijan. Ljubljana, 1999)

Navedenim najdbam pripišite kraje, kjer so bile najdene.

- _____ kip Emonca
- _____ največ ohranjenih mitrejev na Slovenskem
- _____ ostanki najpomembnejšega rečnega pristanišča na Slovenskem
- _____ Spektacijeva grobnica

(2 točki)

10. V pozni antiki so na današnje slovensko ozemlje vdiralala številna ljudstva, kar je bila huda obremenitev za rimska mesta in prebivalce.

Najpomembnejša novost v poselitveni strukturi so bile utrjene višinske naselbine /.../. To so bila majhna naselbinska jedra na strmih, že po naravi odlično zavarovanih hribih /.../. Njihova skupna značilnost so preprosti bivalni objekti, osredotočeni v stolpih in ob obrambnem zidu, in skromna cerkev v notranjosti.

(Vir: Zakladi tisočletij, str. 303. Modrijan. Ljubljana, 1999)

- 10.1. Kaj vse je obsegalo višinsko naselje?

- 10.2. Pojasnite posledice vdorov ljudstev za antična mesta in prebivalce.

(2 točki)

Razvoj zgodovinskih dežel in Slovenci

11. Naseljevanje Slovanov v Vzhodne Alpe se je začelo sredi 6. stoletja. Pri reševanju si pomagajte s sliko 6 v barvni prilogi.

11.1. V katerih dveh smereh je potekala naselitev Slovanov?

11.2. Zakaj Slovani niso poselili severnega dela Apeninskega polotoka?

(2 točki)

12. Slovani so prinesli s seboj drugačen način življenja, hkrati pa so od staroselcev prevzeli nekatere oblike vsakdanjega življenja.

O življenju starih Slovanov nam poročajo zgodovinarji, da prebivajo v revnih, raztresenih kočah, da večkrat menjavajo svoja selišča, da žive deloma od živinoreje, lova in ribištva, deloma od poljedelstva.

(Vir: Gruden, J., 1992: Zgodovina slovenskega naroda, str. 36. Mohorjeva družba. Celje)

12.1. Opišite gospodarstvo Slovanov ob naselitvi na današnje slovensko ozemlje.

12.2. Pojasnite, kaj so Slovani prevzeli od staroselcev.

(2 točki)

13. Zaradi vojaške šibkosti so se Slovani povezovali z vojaško učinkovitimi nomadskimi ljudstvi.

Ko so se Slovani napotili nad Obre, se jim je pridružil trgovec Samo iz frankovske pokrajine »Senonago« [...] ter se v bojih odlikoval s posebno hrabrostjo. Mnogo Obrov je posekal slovanski meč. Ko Slovani vidijo Samovo hrabrost, ga postavijo za svojega kralja.

(Vir: Brodnik, V., in drugi, 2001: Zgodovina 1, str. 246. DZS. Ljubljana)

- 13.1. S katerim ljudstvom je povezana naselitev Slovanov v Vzhodne Alpe?

- 13.2. Pojasnite, kako so se rešili nadoblasti tega ljudstva.

(2 točki)

14. Nastanek prve slovanske politične zgodnj srednjeveške tvorbe v Vzhodnih Alpah je vplival tudi na spremembo odnosov med njenimi prebivalci.

Kosezi so vse do 13. stoletja zavzemali posebno mesto sredi med fevdalci in podložniki /.../. Od fevdalcev jih je delilo to, da niso imeli zemljiškega gospostva, od podložnikov, da v ta gospostva niso bili vključeni; pa tudi navadni svobodnjaki niso bili, ker so imeli svoje posebno sodstvo /.../, svoje posebne vojaške dolžnosti in ker so bili izredno tesno povezani z vojvodo.

(Vir: Dokumenti slovenstva, str. 38. Cankarjeva založba. Ljubljana, 1994)

- 14.1. Katera družbena skupina je sestavljala večino prebivalstva Karantanije?

- 14.2. Kakšen je bil izvor patriarhalnih sužnjev?

- 14.3. Glede na besedilo pojasnite značilnosti, zaradi katerih so bili kosezi posebnost fevdalne družbene ureditve takratne Evrope.

(3 točke)

18. S prihodom tujega plemstva so se spremenile gospodarske razmere na slovenskih tleh.

Zemljiškim gospodom je bilo v resnici vseeno, ali jim zemljo obdelujejo /.../ slovansko ali pa nemško govoreči kmetje. A ker je bilo domačih prebivalcev za kolonizacijo velikokrat premalo, je dal zemljiški gospod pripeljati koloniste od drugod, praviloma s svojih starih posesti. V vzhodnoalpskem prostoru /.../ so novi kolonisti v večini primerov prišli iz Bavarske.

(Vir: Štih, P., Simoniti, V., Vodopivec, P., 2016: Slovenska zgodovina. Od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja, str. 92. Mladinska knjiga. Ljubljana)

18.1. Zakaj so zemljiški gospodje pripeljali koloniste s seboj?

18.2. Pojasnite, zakaj je uvajanje fevdalizma povzročilo jezikovno-etnične spremembe.

(2 točki)

19. Na slovenskem ozemlju so se od poznega srednjega veka oblikovale štiri dežele, ki so bile rezultat dolgega zgodovinskega razvoja in izraz politike posameznih plemiških rodbin, ki so si prizadevale zagotoviti deželnoknežji položaj.

Na črte pred imeni pomembnih plemiških rodbin v levem stolpcu napišite ustrezno črko pred imenom dežele, ki so ji vladali.

_____ Traungavci	A Koroška
_____ grofje Goriški	B Štajerska
_____ Spanheimi	C Goriška
_____ Eppensteini	D Kranjska

(2 točki)

20. Med plemiškimi rodbinami, ki jim je uspelo uveljaviti deželnoknežji položaj, so bili tudi grofje Celjski.

Z ženitnimi zvezami so se v 13. stoletju močno okrepili, se pridružili Habsburžanom in se jim vazalno podredili./.../ Cesar jih je leta 1341 povišal v grofe. Nagla rast njihove moči posledaj ni bila več odvisna samo od Habsburžanov, marveč bolj od denarja. Pridobili so ga z najemniškim služenjem številnim gospodom /.../ na bojiščih od Prusije do Dalmacije, Srbije in Bolgarije. Širili so posesti na Štajerskem in na Kranjskem, obenem pa si ustvarili rodbinske vezi z več evropskimi dinastijami /.../.

(Vir: Slovenska zgodovina v besedi in sliki, str. 38–39. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2003)

20.1. Kako so se grofje Celjski vzpenjali in krepili svojo politično-gospodarsko moč?

20.2. Pojasnite, zakaj je vpletanje Ulrika II. v ogrske zadeve povzročilo konec Celjanov.

(2 točki)

21. Srednjeveška mesta na Slovenskem so pospešeno nastajala vse od 13. stoletja. Med seboj so se ločevala po velikosti in vzroku nastanka.

V prvo, kar se daje v dobrem miru v mestu shraniti, pa bodisi žito, vino, meso, obleko ali karkoli bi bilo, to naj bo v mestu povsem prosto (davščin). /.../
Tudi morajo plemeniti in neplemeniti, oboji revni in bogati, ki imajo v Kostanjevici hišo in dvor in hočejo to uživati – če je potreba – mesto popravljati, z obhodom stražiti in z mestom služiti.

(Vir: Kos, M., Gestrin, F., Melik, V., 1980: Zgodovinska čitanka za 6. razred osnovnih šol, str. 59. DZS. Ljubljana)

/.../ določamo, da ne sme nihče z balkonov, oken nadzidkov ali stopnic zlivati /.../ umazane vode ne podnevi ne ponoči na javno pot /.../.

3. knj., 5. čl., piranski statut iz leta 1303

(Vir: Janša-Zorn, O., 1994: Stari in srednji vek, str. 126. DZS. Slovenija)

Obkrožite črko pred izbrano temo.

A MESTA V NOTRANJOSTI

B OBALNA MESTA

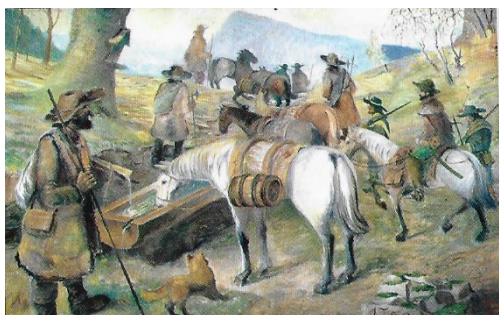
Glede na besedili in sliko 9 v barvni prilogi v obliki krajšega razmišljanja navedite: kdaj so mesta nastajala, kaj je mesto obsegalo, kakšne so bile pravice meščanov, katere dolžnosti so imeli meščani in s katerimi gospodarskimi dejavnostmi se je preživljala večina meščanov.

Naloga se nadaljuje na naslednji strani.

(5 točk)

22. Na podeželju so poleg plemstva živeli kmetje, ki so predstavljali več kot osemdeset odstotkov prebivalstva.

Slika 4

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2, str. 168. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 22.1. Zakaj se je do 15. stoletja povečevala gostota kmečkega prebivalstva na podeželju?

- 22.2. Kmetje se niso preživljali le s kmetovanjem. S katerimi nekmetijskimi dejavnostmi so imeli dodaten zaslužek?

(2 točki)

23. V srednjeveški fevdalni družbi so z večino zemlje razpolagali zemljiški gospodje.

Obkrožite črki pred dvema pravilnima trditvama.

- A Pridvorno posest so v okviru tlake obdelovali podložniki.
- B Del zemljišča, poseljenega s podložnimi kmeti, se je imenoval hubna posest.
- C Srenjsko zemljišče je smel uporabljati le zemljiški gospod.
- D Huba je bila podložnikova kmetija in je bila v osebni lasti kmeta.

(2 točki)

24. Samostani so bili v srednjem veku pomembna kulturna in gospodarska središča.

Nasledniki sv. Bruna /.../, ki so združevali eremitski (samotarski) način življenja s koinobitskim (skupnim), so se najprej naselili v Žičah /.../ nato v Jurkloštru. /.../ Menihi se niso zadovoljili le s prepisovanjem besedil do tedaj znanih vednosti, ampak so želeli postati tudi avtorji novih misli /.../. O kulturnem delovanju naših samostanov priča več sto ohranjenih rokopisov /.../, samostani so bili poleg škofij edine ustanove, ki so se ukvarjale tudi s šolsko dejavnostjo.

(Vir: Dokumenti slovenstva, str. 58–60. Cankarjeva založba. Ljubljana, 1994)

24.1. Kateri samostanski red je imel svoji postojanki v besedilu omenjenih krajih?

24.2. S katerimi dejavnostmi so se poleg pisanja in prepisovanja besedil še ukvarjali?

24.3. Pojasnite, kaj se je zgodilo z večino samostanov na Slovenskem v 18. stoletju.

(3 točke)

25. Pred naštetе dogodke dodajte letnice: 394, 811, 828, 1341, 1414, 1456.

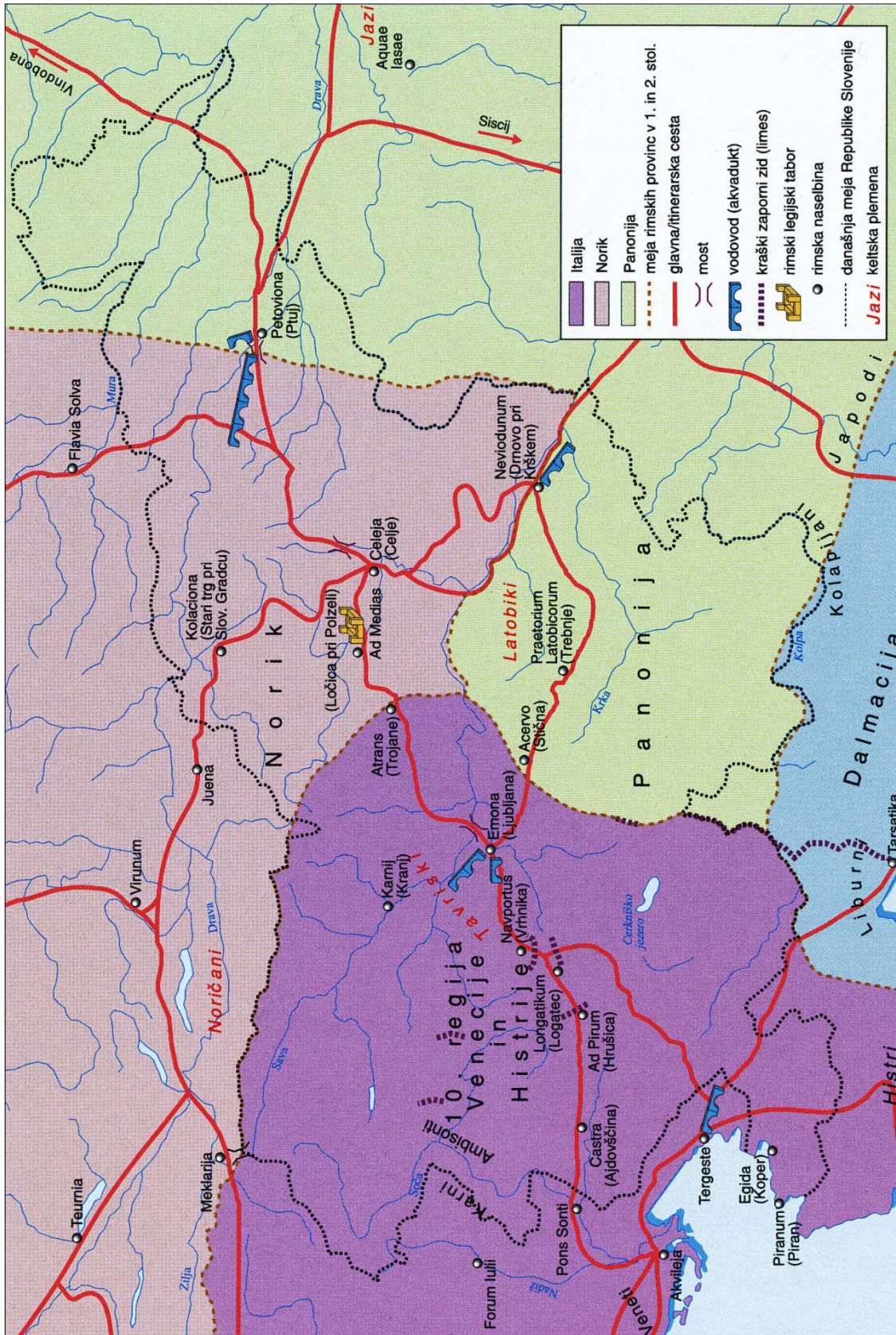
- _____ Karel Veliki določi mejo med Salzburgom in Oglejem
- _____ izumrtje celjske dinastije
- _____ odstavitev zadnjega karantanskega kneza
- _____ ustoličenje Ernesta Železnega
- _____ Celjski povzdignjeni v grofe
- _____ bitka pri reki Frigidus

(3 točke)

M 2 1 2 5 1 1 1 2 1 7

Barvna priloga (k Izpitni poli 2)

Slika 5: Naši kraji pod Rimljani

(Vir: Brodnik, V., in drugi, 2009: Zgodovina 1, str. 156. DZS. Ljubljana)

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

M 2 1 2 5 1 1 1 2 1 9

Slika 8: Upravna ureditev cesarstva 11. stoletju

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2, str. 154. Mladinska knjiga. Ljubljana)

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

